

KONSTRUKTIVIZEM V ŠOLI IN IZOBRAŽEVANJE UČITELJEV

*(Zbornik uredila dr. Barica Marentič Požarnik,
Center za pedagoško izobraževanje*

*Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani,
Ljubljana 2004, 669 strani)*

Cilji sodobnih šolskih reform, tudi slovenske, so usmerjeni k boljši kakovosti znanja vseh učečih se, mladine in odraslih. Kakovostno znanje opredeljujemo kot znanje z razumevanjem, ki spodbuja kritično mišljenje, je relativno trajno, osmišljeno in omogoča uporabo.

Kljub temu, da vemo, kaj je kakovostno znanje, pa se hkrati zavedamo, da v izobraževalni praksi takega znanja še nimamo dovolj. "Danes se strinjamo, da je nekaj narobe, ker otroci zapuščajo šolo, ne da bi znali brati in pisati, ravnati s števili dovolj dobro za svoj poklic ...", je zapisal Glasersfeld, eden vodilnih teoretikov konstruktivizma. Kako iz te zadrege, saj zapisani cilji prenove ne zadoščajo?

Učitelji moramo vedno znova preverjati svoje poglede na znanje in učenje, na svojo vlogo v učnem procesu in vlogo učencev, mladih ali odraslih. Pri tem se srečujemo tudi s konstruktivizmom in njegovimi teorijami znanja, ki postajajo izhodišče za prenovo učnih načrtov, učitelje pa spodbujajo k aktivnejšim načinom poučevanja.

Konstruktivizem poudarja, da znanje vsakdo sam konstruira, postopno oblikuje in gradi v procesu osmišljanja svojih izkušenj. Ljudje v

povezavi z izkušnjami predelujemo, prilagajamo, lahko tudi radikalno spreminjamo svoje mentalne strukture. Znanje torej ni zgolj zapomnitev, temveč interpretacija podatkov, pri kateri učenci oblikujejo novo znanje v skladu s svojim prejšnjim znanjem, izkušnjami, stališči, vrednotami, osebnostnimi lastnostmi in okoljem. Zaradi razlik v prejšnjem znanju, izkušnjah itn. ter razlik v okolju pa prihaja tudi do razlik v razumevanju istih vsebin in posledično tudi do razlik v znanju. Zgolj deklarativno znanje v današnjem času ne zadošča, učitelj mora spodbujati procesno, prenosljivo znanje, pri učencih pa razvijati učinkovite strategije pridobivanja znanja in tako imenovano metakognitivno znanje. Z njim spodbujamo pri učencih zmožnosti razmišljanja o svojem načinu spoznavanja in zavedanje, da ga po potrebi lahko tudi spreminjajo.

Učence je treba usmeriti v konstrukcijo njihove izkušnje in zagotoviti življenjskost znanja, da bo prišlo do učenja in znanja. Učenje postaja tako aktiven miselni proces, učenec v tem procesu pa vse dejavnejši. Konstruktivizem poudarja celosten pogled na učenje, torej ni osredotočen le na spoznavno, kognitivno delovanje v ožjem smislu, ampak tudi na čustveno, motivacijsko in socialno

razsežnost človeka. "Iskanje in najdba poti do cilja nam dajeta neprimerno več užitka in zadovoljstva, kot če nam povedo, da smo pravilno odgovorili." (Glaserfeld) Motivacija se torej prav tako gradi, konstruira v procesu reševanja smiselnih problemov.

Konstruktivistično zasnovan pouk terja tudi drugačno vodenje in poučevanje. Učitelj mora med drugim znati oblikovati spodbudno učno okolje in raznolike situacije, ki bodo spodbudile proces aktivnega razmišljanja, eksperimentiranja, sodelovanja in komunikacije v skupini. Prenos konstruktivizma v izobraževanje zahteva aktivnega, razmišljajočega učitelja, ki bo sam gradil in spopolnjeval svoje znanje na podlagi refleksije, svojih izkušenj in raziskovanja. Tak model razmišljanja in ravnanja pa bo moral pridobivati v dodiplomskem izobraževanju in kasneje v organiziranem strokovnem spopolnjevanju.

O konstruktivističnih teorijah učenja in znanja so marca 2003 na posvetu v Čateških Toplicah razpravljali domači in tuji strokovnjaki s fakultet, ki izobražujejo učitelje, pa tudi učitelji praktiki. Dobro leto zatem je izšel zbornik strokovnih prispevkov s tega posveta, ki ga je uredila ddr. Barica Marentič Požarnik in v katerem avtorji obsežno in poglobljeno pišejo o različnih vidikih konstruktivizma v šoli in izobraževanju učiteljev. Obsežno delo je vsebinsko razdeljeno na tri dele: Teoretični vidiki konstruktivizma, Uveljavljanje konstruktivističnih načel v učni praksi in Konstruktivizem v izobraževanju učiteljev. Temeljne poglede na konstruktivizem sta v prvem delu poglobljeno predstavili dr. Lepoldina Plut Pregelj in ddr. Barica Marentič Požarnik. Prispevki iz učne prakse v drugem delu nas opozarjajo, da tudi pri nas sledimo tej smeri pri različnih predmetih in na različnih stopnjah, le s področja izobraževanja odraslih ni predstavljenega nobenega zglada. V zadnjem delu zbornika pa nas avtorji med drugim opominjajo, da študenti, bodoči učitelji, dobijo premalo zgledov med študijem, da bi lahko sproščeno

uveljavljali konstruktivistična načela kasneje v praksi, pri pouku.

Kako je z uveljavljanjem konstruktivizma v izobraževanju odraslih? Učitelji odraslih se že dolgo zavedamo, kako dragoceno je poznati in upoštevati prejšnje znanje, izkušnje, vrednote in druge posebnosti odraslih, saj iz teh spoznanj izhaja naše poučevanje in sodelovanje z odraslimi. V izobraževalni praksi pa kljub temu nastajajo težave, kadar poskušamo osrednje mesto nameniti odraslemu udeležencu izobraževanja in ga vključiti kot dejavnega sodelavca v izobraževalni proces. Navadno se izgovarjamo na pomanjkanje časa, menimo, da so udeleženci izobraževanja raje poslušalci kot dejavni sodelavci v učnem procesu ipd. Ali ni predavanje tudi za nas pogosto najudobnejša metoda poučevanja?

Ko gre za izobraževanje odraslih, se zdi pomembno poudariti še en vidik upoštevanja izkušenj izobraževančca, ki ga obravnava dr. Plutova. Kadar učeči se sprejema nove vsebine in nove pojme, včasih ti nasprotujejo njegovemu prejšnjemu znanju in izkušnjam, zato jih pogosto zavrne ali obide. Pomembno je, da učitelj zazna tak pojav in zna ter zmore primerno ukrepati. Pojave in pogoje, ki jih je treba zagotoviti, da bo izobraževanec sprejel spremembe in nadomestil stare pojme z novimi, opisuje tako imenovana "teorija sprememb v pojmovanjih", ki jo avtorica podrobneje opiše. Opozarja na pojav, ki ga v praksi premalo zaznamo.

Ko ob načrtovanju pouka razmišljamo, kako doseči, da bodo udeleženci izobraževanja pridobili kakovostno znanje, nam bodo v veliko pomoč tudi spoznanja, ki jih ponuja konstruktivizem v izobraževanju. Zbornik andragogom ponuja številne ideje za skupni študij v izobraževalnih organizacijah in tudi za to, kako zagotoviti odraslim, ki se učijo, osrednje mesto pri poučevanju.

Marija Velikonja